

SANNA TIRKKONEN

Lihan tunnustukset

– Foucault'n tuotanto kasvaa yhä

Michel Foucault'n (1926–1984) yllättävän kuoleman jälkeen spekulointiin vuosikymmeniä, saatettaisiinko keskeneräiseksi jäänyt *Seksuaalisuuden historian* neljäs osa *Lihan tunnustukset* (*Les aveux de la chair*) laajemman yleisön saataville. Vuoden 2018 alussa Foucault'n pitkäaikainen kustantaja Gallimard julkaisi käsikirjoituksen 34 vuoden odotuksen jälkeen. Mitä uutta teos kertoo Foucault'n filosofiasta?

Tunnustusten konteksti

On usein toisteltu seikka, että ennen kuolemaansa Foucault itse kielsi postuumit julkaisut¹. 2000-luvulla Collège de Francen luentosarjojen julkaisemista on perusteltu sillä, että luennot olivat alun alkaenkin julkisia tapahtumia, ja niiden tallenteet ovat olleet saatavilla. Myös muita luentoja on julkaistu harva se vuosi.

Lihan tunnustusten esipuheessa Frédéric Gros toteaa, että Foucault oli toimittanut version käsikirjoituksesta kustantajalleen konekirjoitusta varten jo 1982, eli kaksi vuotta ennen toisen ja kolmannen osan ilmestymistä². Gros kertoo myös, että käsikirjoituksen julkaisukelpoisuudesta vastaava työryhmä on tehnyt tekstiin julkaisemisen kannalta välttämättömiä korjauksia ja täydennyksiä, tarkistanut sitaatteja, vaihtanut välimerkkien paikkaa ja etsinyt viitteitä. Loppuun on myös lisätty liitteeksi neljä lyhyttä tekstiä, jotka löytyivät alkuperäisen käsikirjoituksen yhteydestä.

Lihan tunnustusten julkaisemista seurasi ajallemme tyypillinen lyhytkestoinen kuhina. Nopeimmat, ja kenties myyvimmat, kommentaattorit julistivat merkittävillä uutissivustoilla *Lihan tunnustusten* olevan avain Foucault'n myöhäistuotannon tulkitsemiseen – se puuttuva palanen, joka täydentää *Seksuaalisuuden historian* teokset kokonaisuudeksi ja sitoo ensimmäisen osan valtatematikan yhteen myöhäisempien osien kanssa.³ Etenkin 1980- ja 1990-luvuilla oli tapana kuvata sarjan ensimmäisen ja toisen osan välistä suhdetta katkoksenä, jonka väitettiin johtavan valta-analyysin hylkäämiseen ja tutkimuksen siirtymiseen yksityisempiin aihepiireihin, kuten subjektien itsesuhteen käsittelemiseen. Foucault'n luentosarjojen, artikkelikokoelmien ja haastatteluiden julkaisemisen jälkeen on kuitenkin jo ollut selvää, että myöhäistuotannossaan hän tutkii sellaisia hallinnallisuuden muotoja, joissa subjektien itseensä muodostamalla suhteella on olennainen funktio.

Foucault'n Collège de Francessa 1970- ja 1980-lukujen taitteessa pitämien luentosarjojen valossa *Seksuaalisuuden historian* neljännen osan teemat eivät siis tule yllätyksenä⁴. Myös useissa lyhyemmissä myöhäistuotantoon kuuluvissa artikkeleissa viitataan *Lihan tunnustuksissa* kä-

siteltäviin aiheisiin⁵. On silti kutkuttavaa nähdä, kuinka luentosarjoissa kehitellyt ajatuskulut sijoittuvat *Seksuaalisuuden historian* kontekstiin ja minkälainen uusi kokonaisuus niistä syntyy.

Lihan kokemus

Seksuaalisuuden historian kolme ensimmäistä teosta ovat kiistattomassa klassikkoasemassa: vallan, biopoliitiikan ja itsetekniikoiden käsitteet ovat jääneet elämään yli oppiainerajojen. Sarjan ensimmäisessä osassa Foucault huomauttaa seksuaalisuuden käsitteen syntyvän vasta 1800-luvulla osaksi lääketieteellistä diskurssia, joka määrittelee ja kategorisoi erilaisia seksuaalisuuden muotoja psykopatologioiksi. Hän myös kyseenalaistaa näkemyksen, jonka mukaan seksuaalisuutta olisi pyritty tukahduttamaan osana viktoriaanista kuria ja väittää, että seksistä tuotettiin tällöin tieteellistä ja tunnustuksellista puhetta enemmän kuin koskaan aiemmin.

Toisessa ja kolmannessa osassa hän tutkii antiikin filosofian kontekstissa ”rakkausasioita” eli *afrodisian* piiriin liitettäviä käyttäytymisen muotoja, jotka nykyisin mielämme seksuaalisuuteen kuuluviksi. Foucault osoittaa lempenasoiden ryhmittymän antiikin filosofiassa olemassaolon taitojen (*l'arts de l'existence*) ja hyve-eettisen järjestelmän piiriin. Väite siis on, että seksuaaliseksi mieltämämme käytös ei antiikin filosofiassa määrity hyväksi tai huonoksi sääntökokoelmiin vedoten vaan itsehillinnän sekä nautintojen suotuisan käytön ja tilannesidonnaisen säätelyn perusteella.

Sarjan kolmas teos *Huoli itsestä* käsittelee muun muassa stoalaisten avioliitolle antamaa erityisasema eettisenä ja yhteiskunnallisena yksikkönä, jossa tavoitellaan vastavuoroisuutta sekä yhtenäistä tapaa olla moraalinen ja järkevä⁶. Avioliitto siis esitetään yhteiskunnallisena instituutiona varsin eri tavoin kuin esimerkiksi Platonin ajattelussa, jossa miesten välistä ystävyyttä korostetaan hyvän elämän ja yhteiskunnan peruspilarina. Kolmannen osan viimeinen luku päättyy toteamukseen, jonka mukaan eräät 200-luvun kreikkalaiset kirjailijat käsitelivät rakkauden, neitsyyden ja avioliiton kokonaisuutena,

jossa avioliittosuhde ymmärretään molemminpuolisena henkisenä ja fyysisenä liittona, jota varten on säilytettävä ruumiillinen koskemattomuus.⁷

Seksuaalisuuden historian neljäs osa jatkaa seksuaalietiikan tutkimista taitojen näkökulmasta kahden edeltävän osan tavoin ja liittää varhaiskristilliset tekstit osaksi tätä jatkumoa. *Lihan tunnustukset* jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen on nimeltään ”Uuden kokemuksen muodostuminen”, ja kaksi viimeistä käsittelevät neitsyyttä ja avioliittoa. Kokemuksella Foucault tarkoittaa tässä yhteydessä paitsi subjektiivista tapaa olla läsnä itselleen myös objektiivista, yhteisesti jaettua mallia tai skeemaa, joka määrittää, millä tavoin subjektin tulee tarkastella ja muuttaa itseään.⁸

Siinä missä 1800-luvun tieteelliset käytännöt jäsenivät kohdettaan ”seksuaalisuuden” ja antiikin filosofia *afrodisian* käsitteistöllä, Foucault väittää, että hänen tutkimissaan varhaiskristillisissä teksteissä seksuaalisuuteen liittämämme asiat määrittyvät *lihan disposition* ympärille. Liha ei siis tässä yhteydessä merkitse ainoastaan ruumiillisuutta vaan jaettua kokemuksen muotoa, jossa subjekti on paitsi tietoinen itsestään myös tavoista, joilla itseä tulee muuttaa. Lihaan viittaaminen on ”uusi kokemuksen muoto”, koska antiikin filosofiasta poiketen itsesuhteen muodostaminen edellyttää syntyisyyden ja syvimpien salaisuuksien tunnustamista.⁹ Foucault myös osoittaa, etteivät tunnustuskäytännöt ole ainoastaan yksityisiä ja intiimejä keskusteluhetkiä vaan moninaisia rituaalisoituja tapahtumia, joita harjoitetaan myös julkisesti.

Neitsyyden vaalimisesta avioliittoon

Lihan tunnustusten toisessa osassa Foucault keskittyy neitsyyteen liitettävien taitojen tutkimiseen ja samalla osoittaa olennaisia jatkumoa myöhäisantiikin filosofien koulukuntien ja varhaisen kristillisen ajattelun välillä. Erittelemällä erilaisia, eri elämänvaiheisiin liitettäviä neitsyyden muotoja hän havainnollistaa, että varhaisen kristinuskon teksteissä neitsyydessä on erityisesti kyse aktiivisesti kehitettävistä taidoista (*l'art*), ei ainoastaan anatomisesta ominaisuudesta. Taitoja on vaalittava läpi elämän, ja niiden avulla voi muodostaa etuoikeutetun suhteen Jumalaan. Foucault poimii lähteistään taitoja kuvaavia metaforia, jotka voimme tunnistaa myös stoalaisten filosofiasta: neitsyyden sieluntarkkailu vertautuu atleettiseen kamppailemiseen ja tunnustusrituaali haavojen lääkittämiseen.¹⁰ Foucault tuo myös esille olennaisia eroavaisuuksia antiikin filosofien koulukuntien ja varhaisen kristinuskon seksuaalietiikan välillä: ainoastaan jälkimmäinen tähyää käytöksen kontrolloimisen avulla tuonpuoleiseen, liittää syntiin lankeamisen ihmisen luontaisiin taipumuksiin ja korostaa tottelevaisuutta sekä tahdosta riippumattomien voimien kontrolloimista osana pelastumista.

Viimeisessä, avioliittoa käsittelevässä luvussa Foucault tutkii muun muassa Aurelius Augustinuksen (354–430 jaa.) *De bono conjugali* -tekstiä, joka määrittelee avioliiton yhteiskunnan perusrakenteeksi. Foucault

huomauttaa diskurssin yhteiskunnallisesta ja juridisesta sanastosta: Augustinuksen tekstissä avioliitto on perusta sellaiselle maanpäälliselle yhteiskunnalle (*societas*), jonka päämääränä on jälkeläisten tuottaminen taivaallista yhteisöä (*ciel*) varten.¹¹ Avioliittosopimus (*pactum*) puolestaan liittyy yhteen puolisoitten sielut ja varaa heidän ruumiinsa ainoastaan toisilleen. Foucault kuitenkin väittää, ettei kyseessä ole vain juridinen avioliittomalli vaan myös moraalinen, uskollisuuteen ja sakramentin pyhyteen vetoava side.¹² Tässäkin yhteydessä hän on siis kiinnostunut siitä, minkälaiseksi subjektien itseymmärryksen oletetaan muodostuvan suhteessa toiseen ja miten tyytyväisyyden, seksuaalisen halun ja oman käytöksen säätelyyn opastetaan.

Tiivistäen voi todeta, että myöhäistuotannossaan Foucault on kiinnostunut käytännöistä ja hallinnallisuuden muodoista, joissa subjektit asettuvat oman ajattelunsa ja toimintansa aktiivisiksi tarkastelijoiksi ja ovat suostuteltuja tai veloitettuja kertomaan totuuden itsestään. Tähän yleislinjaan *Lihan tunnustukset* ei tuota uutta. Alkuperäislähteiden käsittely on *Lihan tunnustuksissa* kuitenkin huomattavan perusteellista verrattuna hänen fragmentaarisempiin, lyhyisiin teksteihinsä. Luentosarjoihin perehtyminen teoksen yhteydessä taas paljastaa mittavan tutkimusprosessin, jossa joidenkin tutkimuslinjojen käsitteleminen vie vuosia siinä missä toiset linjat tulevat hylätyiksi eivätkä koskaan päädy julkaisutaviksi tarkoitettuihin teoksiin. Foucault'n jäämistöön kuuluneet tekstit myytiin Ranskan kansalliskirjastolle vuonna 2013, ja uusia julkaisuja on edelleen odotettavissa.

Viitteet

- 1 Elden 2018; Tanke 2018.
- 2 Gros 2018.
- 3 Flood 2018; Goldhill 2018; Libbey 2018.
- 4 Jo Collège de Francen luentosarja *Elävien ballinnasta* lukuvuodelta 1979–1980 käsittelee tunnustuskäytäntöjen roolia varhaiskristillisten kirkkoisien ajattelussa. Siinä Foucault nimeää totuusrituaalit *aleturgioiksi*, liittyivätpä ne sitten terapeutisiin, lääketieteellisiin tai poliittisiin käytäntöihin. *Isen ja toisten hallinta* sekä *Totuuden rohkeus* puolestaan omistautuvat toden sanomisen käytäntöjen tutkimiseen antiikin filosofiassa, tragediakirjallisuudessa ja politiikan klassikkoteoksissa. *Lihan tunnustuksissa* Foucault myös palaa luentosarjassa *Turvallisuus, alue, väestö* esitettyyn paimenvallan analyysiin. Paimenvalta on käsite sellaisille käytöksen ja sielun ohjaamisen muodoille, joihin liittyy vetoaminen hyvän tekemiseen sekä yksilöityjen lauman jäsenen pelastamiseen. Ks. Foucault 2012; 2008; 2009; 2007.
- 5 Foucault 1997; 2001a.
- 6 Foucault 1984b, 188.
- 7 Sama, 266.
- 8 Foucault 2018b, 50.
- 9 Sama.
- 10 Foucault tutkii useissa eri teksteissä stoalaisten käyttämiä, lääkittämiseen ja urheilijoihin viittaavia metaforia, joilla kuvataan itseän kohdistuvaa huolenpitoa. Ks. Foucault 1984b, 69–73; 2001b, 58; 2018a, 84.
- 11 Foucault 2018b, 309–310.
- 12 Sama, 312–313.

otteita ajasta

Kirjallisuus

- Elden, Stuart, Review: Foucault's Confessions of the Flesh. *Theory, Culture & Society*, 20.3.2018. Verkossa: theorycultureandsociety.org/review-foucaults-confessions-flesh/
- Flood, Alison, 'Key' Fourth Book of Foucault's History of Sexuality Published in France. *The Guardian* 12.2.2018. Verkossa: theguardian.com/books/2018/feb/12/key-fourth-book-of-foucaults-history-of-sexuality-published-in-france
- Foucault, Michel, *Histoire de la Sexualité 1. La volonté de savoir*. Gallimard, Paris 1976.
- Foucault, Michel, *Histoire de la sexualité 2. L'usage des plaisirs*. Gallimard, Paris 1984a.
- Foucault, Michel, *Histoire de la sexualité 3. Le souci de soi*. Gallimard, Paris 1984b.
- Foucault, Michel, *Ethics, Subjectivity and Truth. Essential Works of Foucault 1954–1984*. Toim. Paul Rabinow. Käät.
- Robert Hurley ym. The New Press, New York 1997.
- Foucault, Michel, *Dits et écrits II, 1976–1988*. Gallimard, Paris 2001a.
- Foucault, Michel, *L'herméneutique du sujet. Cours au Collège de France 1981–1982*. Gallimard, Paris 2001b.
- Foucault, Michel, *Sécurité, territoire, population. Cours au Collège de France 1977–1978*. Gallimard, Paris 2007.
- Foucault, Michel, *Le gouvernement de soi et des autres. Cours au Collège de France 1982–1983*. Gallimard, Paris 2008.
- Foucault, Michel, *Le courage de la vérité. Cours au Collège de France. 1984*. Gallimard, Paris 2009.
- Foucault, Michel, *Du Gouvernement des vivants. Cours au Collège de France 1979–1980*. Gallimard, Paris 2012.
- Foucault, Michel, *Dire vrai sur soi-même*. Vrin, Paris 2018a.
- Foucault, Michel, *Histoire de la sexualité 4. Les aveux de la chair*. Gallimard, Paris 2018b.
- Goldhill, Olivia, Confessions of the Flesh. Foucault has a New Book Out, and It's the Key to Understanding His Work on Sexuality as a Whole. *Quartz* 14.2.2018. Verkossa: qz.com/1206647/foucaults-book-confessions-of-the-flesh-is-the-key-to-understanding-his-entire-work-on-sexuality/
- Gros, Frédéric, Avertissement. Teoksessa Michel Foucault, *Histoire de la sexualité 4. Les aveux de la chair*. Gallimard, Paris 2018, i–xi.
- Libbey, Peter, Michel Foucault's Unfinished Book Published in France. *New York Times* 2.2.2018. Verkossa: nytimes.com/2018/02/08/books/michel-foucault-new-book.html
- Tanke, Joseph, The Final "Final Foucault". *Los Angeles Review of Books* 1.8.2018. Verkossa: <https://lareviewofbooks.org/article/the-final-final-foucault/#!>